

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבנ"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

י"ג תמוז, ה'תשכ"ט

חלק ה – יוצא-לאור לש"פ דברים, ה'תשע"ד

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים וארבע לבריאה

שנת השבעים להסתלקות-הילולא של כ"ק הרלו"צ ז"ל

פתח דבר

לקראת ש"פ דברים הבעל"ט — הננו מוציאים לאור חלק חמישי ואחרון מהתוועדות י"ג תמוז, ה'תשכ"ט, הנחה בלתי מוגה (חלקים הקודמים י"ל בשבועות האחרונים).

*

בתור הוספה — מכתבים (תדפיס מ"אגרות-קודש", שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

ר"ח מנחם, ה'תשע"ד
שנת השבעים להסתלקות-הילולא של כ"ק הרלווי"צ ז"ל
ברוקלין, נ.י.

Published and Copyright 2014 by

LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • <http://www.lahak.org>

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch, Inc.

5774 • 2014

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

מו. לאחרונה נדפסו²¹⁵ — בנוגע להמאורע שהי' קשור עם קו הגבורה²¹⁶ — כמה אגרות-קודש מאדמו"ר הזקן²¹⁷, אדמו"ר האמצעי²¹⁸ והצמח-צדק²¹⁹, שתוכנם הוא, שלאח"ז מתעוררת מדת הרחמים שהיא גדולה ממדת החסד שבתחילה, להיותה "נחלה בלי מצרים"²²⁰ (כפי שכבר נדפס, ומסתמא ישנו אצל הקהל).

ויש לקשר גם התוועדות זו עם אחד המכתבים הנ"ל — שהרי גם הענין של י"ב-י"ג תמוז הי' באופן ש"מתוך אפילה אורה", ו"מתוך צרה רווחה"²²¹, וכפי שאמרו הגוים בעצמם, שעי"ז יתוסף אצל בני" עוד יו"ט ועוד ענין ביהדות שלא הי' עד אז²²², ואכן ניתוסף היו"ט די"ב-י"ג תמוז, שבו מתאספים בני" ומתדברים בנוגע ל"חזיון התורה והיהדות בכל אתר ואתר לפי ענינו".

מז. באחת מאגרות-קודש הנ"ל²²³, כותב רבינו הזקן לא' שהי' אצלו ענין של מדת הדין והגבורה: "אל ירך לבבך, חזק ואמץ, כמארו"ל²²⁴ שלשה צריכין חזוק, תורה ותפלה ודרך ארץ", ומסיים, "ונכון יהי' לבך בטוח בה' .. שימלא חסרונוך .. כי כך הן מדותיו של הקב"ה .. וכסדרן למעלה חסד דין רחמים כו".

והעירו על זה²²⁵ — שהמקום היחידי שבו נמצא מארו"ל הנ"ל הוא במסכת ברכות²²⁴, ושם הלשון הוא: "ארבעה צריכין חזוק, ואלו הן, תורה ומעשים טובים תפלה ודרך ארץ".

ולהעיר: אם באגה"ק של רבינו הזקן היתה כתובה רק אות אחת — ג' (צריכין חזוק), הי' אפשר לומר שזוהי העתקה מכת"י רבינו הזקן, והמעתיק טעה וכתב ג' במקום ד'; אבל כיון שבאגה"ק נימנו בפרטיות הדברים שצריכין חזוק — "תורה ותפלה ודרך ארץ", הנה כדי לומר שזוהי טעות המעתיק, צ"ל שהטעות אינה רק באות אחת, ג' במקום ד', אלא הטעות היא גם בהשמטת "מעשים טובים", ומובן, שטעות כזו היא מציאות רחוקה.

(220) שבת ק"ח, סע"א.
 (221) מדרש תהלים כב, ז. ועוד. וראה גם מכתב מחרת ימי הגאולה יבי"ג תמוז שנה זו (אג"ק חכ"ו ע' קסד ואילך), ובהנסמן שם.
 (222) ראה גם שיחת י"ב תמוז תשכ"א סל"א (תו"מ חל"א ע' 130). וש"נ.
 (223) אגרת קכח הנ"ל הערה 217.
 (224) ברכות לב, ב.
 (225) ראה הערה בקונטרס הנ"ל ע' 12.

(215) בקונטרס "קטע משיחת אחרון של פסח, ה'תשכ"ט" (ג' תמוז, ה'תשכ"ט) ע' 11 ואילך.
 (216) ראה שיחת ש"פ חו"ב י"ב תמוז ס"ט הערה 54, ובשוה"ג להערה 58 (לעיל ע' ...).
 (217) אג"ק שלו אגרת קכז-קכח (ע' תל ואילך). וש"נ.
 (218) אג"ק שלו אגרת עו (ע' רעח). וש"נ.
 (219) אג"ק שלו אגרת פב (ס"ע קסח ואילך). וש"נ. יהל אור ע' צו.

ולכן, היתה ההשתדלות לתרוץ זאת באופן אחר.

מח. ובהקדמה:

בכלל בענינים כגון אלו, ידוע, שאצל הראשונים היו כתיביד שלא הגיעו לידינו, ועד שמצינו אפילו בזמנים של רבינו הזקן שיש ענינים שנאבדו כו'. וא"כ, יתכן שאצל רבינו הזקן הי' כתיביד ממדרש שבו נאמר "ג' צריכין חיזוק, תורה ותפלה ודרך ארץ".

אבל עדיין קשה:

כיון שבגמרא נאמר "ארבעה צריכין חיזוק", ואין לומר שבגמרא נשתנה מ"ג" ל"ד", שהרי הגמרא מפרטת ד' דברים, "תורה ומע"ט תפלה ודרך ארץ", וממשיכה לבאר בנוגע לכולם "מנין שנאמר כו" — הרי אפילו אם הי' לרבינו הזקן כתי' שבו מופיעה הגירסא "ג' צריכין חיזוק", אינו מובן: מדוע בחר להביא גירסא שאינה רגילה, ולא הגירסא המפורסמת בש"ס ובעין יעקב?!

אך באמת, כד דייקת שפיר, יש לבאר דיוק לשון רבינו הזקן "שלשה צריכין חיזוק" ע"פ נגלה — שהרי מצינו בגמרא כמה ענינים שיש בהם פלוגתא, ואח"כ נקבע הדין באופן כך או באופן אחר, ועד"ז בנדו"ד, שאע"פ שבגמרא נאמר "ארבעה צריכין חיזוק", מדייק רבינו הזקן במכתבו שלפי המסקנא הנה רק "שלשה צריכין חיזוק, תורה ותפלה ודרך ארץ", ולא "מעשים טובים", כדלקמן.

ומכאן רואים שני דברים:

(א) עד כמה יש לדייק בכל ענין המובא בדברי רבותינו נשיאינו, אפילו בענין המובא כאילו בדרך אגב, כבנדו"ד, שבנוגע לתוכן האגרת אין נפק"מ אם הדברים שצריכין חיזוק הם ג' או ד', ואעפ"כ, מצד אמיתית הענין, מדייק רבינו הזקן לכתוב כפי המסקנא.

(ב) עד כמה צריכים להזהר שלא לשנות הגירסא כו' [כפי שישנם כאלו שאצלם הרי זה א' הדברים הקלים: כשמתעוררת אצלם איזו קושיא, הנה במקום להתייגע למצוא תירוץ, מעדיפים לומר שזוהי טעות בגירסא... ועד שמזה באים ענינים שהם היפך השכל הפשוט...] — שהרי אפילו בנדו"ד (שרבינו הזקן כותב באגה"ק "שלשה צריכין חיזוק", היפך המפורש בגמרא "ארבעה כו") שלכאורה אין מקום כלל לשקו"ט בדבר, אעפ"כ, אין זו טעות באגה"ק, אלא אדרבה, זוהי מסקנת הדברים (למרות שבגמרא נאמר "ארבעה", ולא מצינו בשום מקום "שלשה").

מט. והביאור בזה:

בנוגע לארבעה הדברים שנימנו בגמרא שצריכין חיזוק ("שיתחזק אדם

בהן תמיד בכל כחור" (226) — הרי הסיבה לכך בפשטות היא בגלל הקושי שבדבר, והיינו, שכאשר צריכים ללמוד תורה, הנה מצד הקושי שבדבר, יש צורך בחיזוק. ועד"ז בנוגע למעשים טובים, שזהו ענין המצוות. ועד"ז בנוגע לתפלה. ועד"ז בנוגע ל"דרך ארץ" — שבזה נכלל גם ענין המסחר, כדברי רש"י: "אם סוחר הוא לסחורתו" [וזהו מה שמביא רבינו הזקן באגה"ק שכתב לא' שעסק במסחר], וכיו"ב בשאר ענינים של פרנסה.

וענין זה — הצורך בחיזוק בכל א' מארבעה דברים אלו — תלוי בסוגיית הגמרא במסכת קידושין ובמסכת בבא קמא:

במסכת קידושין²²⁷ שנינו: "נשאלה שאילה .. תלמוד גדול או מעשה גדול. נענה ר"ט ואמר מעשה גדול, נענה ר"ע ואמר תלמוד גדול. נענו כולם ואמרו²²⁸ תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה". וכן שנינו במסכת ב"ק²²⁹: "גדול למוד תורה, שהלמוד מביא לידי מעשה".

ועפ"ז נמצא, שאם רק בטוחים בהלימוד, אזי ברור הדבר שיבואו לידי מעשה, כי, אם נאמר שיכול להיות לימוד שלא יביא לידי מעשה, היתה הגמרא צריכה לחלק ולומר "גדול לימוד תורה" רק בנוגע ללימוד שמביא לידי מעשה, וכיון שהגמרא אומרת "גדול לימוד" סתם, "שהלימוד מביא לידי מעשה", הרי מובן, שכל לימוד, אם הוא רק לימוד כדבעי, בהכרח שיביא לידי מעשה.

ובנוגע לענינו:

לפי הדעה ש"מעשה גדול" — מובן, שמעשה הו"ע בפני עצמו, ודורש השתדלות מיוחדת. ובמילא, גם כאשר יהי' אצלו חיזוק ב"תורה" — לא יועיל הדבר ל"מעשים טובים", אלא צריך חיזוק מיוחד בשביל "מעשים טובים".

אמנם, במה דברים אמורים — רק לפי הדעה ש"מעשה גדול"; אבל לפי הדעה ש"גדול לימוד" כיון "שהלימוד מביא לידי מעשה" — הרי כשיש לו חיזוק בלימוד התורה, שוב אינו צריך חיזוק מיוחד בנוגע ל"מעשים טובים", שהרי הלימוד מביא לידי מעשה.

ועפ"ז, מ"ש בגמרא "ארבעה צריכין חיזוק, תורה ומעשים טובים כו", היינו, שגם כאשר ישנו חיזוק ב"תורה", אין זה מספיק, כיון שעדיין יכול להיות חסרון ב"מעשים טובים", ויש צורך בחיזוק מיוחד בנוגע ל"מעשים טובים" — הרי זה לפי הדעה ש"מעשה גדול" (ולא "לימוד גדול").

(228) ראה גם ירושלמי פסחים פ"ג ה"ז: "נמנו וגמרו .. שהתלמוד קודם למעשה".

(226) פרש"י שם.

(227) מ, ב.

(229) יז, א.

אמנם, כיון שהמסקנא (הן בקידושין והן בב"ק) היא ש"לימוד גדול, שהלימוד מביא לידי מעשה", וכפי שפוסק הרמב"ם בהל' תלמוד תורה²³⁰ (ורבינו הזקן מעתיק זאת בהלכות ת"ת שלו²³¹) "אין לך מצוה בכל המצוות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה (שקול) כנגד כל המצוות, שהתלמוד מביא לידי מעשה" — אין צורך בחיזוק בנוגע ל"ארבעה דברים", "תורה ומעשים טובים וכו'", כי, כאשר ישנו חיזוק בנוגע לתורה, הרי בדרך ממילא יהיו גם ה"מעשים טובים", ובמילא מספיק החיזוק ב"שלשה דברים, תורה ותפלה ודרך ארץ".

ולכן, כאשר רבינו הזקן צריך לכתוב הלכה למעשה — בנוגע לסוחר שצריך להתחזק בעניניו — עליו לכתוב לפי המסקנא ש"לימוד גדול שמביא לידי מעשה", ולכן כתב "שלשה צריכין חיזוק, תורה ותפלה ודרך ארץ", כי, כשישנו חיזוק בנוגע ל"תורה", שוב אין צורך בחיזוק מיוחד בנוגע ל"מעשים טובים".

ג. וענין זה נוגע לא רק להבנת אגה"ק הנ"ל (במקום לומר שיש טעות כו'), אלא נוגע גם לפועל — דכיון שגדול לימוד שמביא לידי מעשה, הרי ישנה הבטחה שאם רק יהי' הלימוד כדבעי, בודאי יומשך הדבר בענין של מעשה — "מעשים טובים".

וזהו גם כללות הענין ד"נזכרים ונעשים" — שכאשר קורין את המגילה ("נזכרים"), שזהו גם ענין של תלמוד תורה, הרי זה נמשך בודאי למעשה ("נעשים"), כיון שהדין הוא שגדול לימוד שמביא לידי מעשה. וכן הוא בנוגע לכל אחד ואחד — כפי שממשיך רבינו בעל השמחה במכתבו⁸ בנתינת ברכה מיוחדת לכל עוסקי הרבצת תורה — שאין זה נשאר בהפצת התורה בלבד, אלא ההפצה היא באופן שהלימוד הוא כדבעי למהוי, ואז, "גדול לימוד שמביא לידי מעשה", אשר, "המעשה הוא העיקר"⁴.

ואז ישנם גם כל הענינים שנמשכים ע"י תומ"צ, החל מ"ונתתי גשמיכם בעתם" ועד ל"ואולך אתכם קוממיות"²³², בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

נא. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה תפלה למשה גו' (הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א).

* * *

(232) בחוקתי כו, יג.

(230) פ"ג ה"ג.

(231) פ"ד ה"ב.

נב. בעמדנו בחג הגאולה של בעל השמחה והגאולה, שזהו גם יום הולדתו — הרי זה הזמן המתאים להזכיר אודות התקנה שלו, — ובעצם, הנה כפי שאמר בעצמו²³³, אין זו תקנה שלו; זוהי תקנה שהיתה כבר כמה זמן לפני^ז, אלא שהוא גילה ופירסם זאת, וצוה וביקש שיקיימו זאת — בנוגע ללימוד שיעורי חת"ת²³⁴:

חומש — ללמוד בכל יום שיעור חומש כפי שנחלק לשבעת ימי השבוע, עם פירוש רש"י: ביום ראשון — מהתחלת הסדרה עד שני, ביום שני — משני עד שלישי, ועד"ז בכל יום וענינו, ועד לסיום הסדרה ביום הש"ק.

תהלים — לומר בכל יום אחר התפלה שיעור תהלים כפי שנחלק לימי החודש, וכמסופר בזה²³⁵, שזהו ענין מיוחד בפני עצמו ששייך לאחרי התפלה, גם אצל אלו שאומרים תהלים קודם התפלה²³⁶.

וכידוע גם מה ששאלו בנוגע לאגרת הקודש של רבינו הזקן אודות י"ט כסלו²³⁷: "כשקריתי בס' תהלים בפסוק²³⁸ פדה בשלום נפשי . . יצאתי בשלום כו'" — הרי הפסוק "פדה בשלום נפשי" הוא בשיעור של יום שלישי בשבוע, ולא בשיעור תהלים החדשי, כמדובר לעיל²³⁹ שזהו המזמור²⁴⁰ "תפלה למשה"? — והשיב על זה בעל השמחה והגאולה (כפי שכבר נדפס בא' ממכתביו²⁴¹), שהסדר הרגיל בכל עת הי' לומר שיעור תהלים החדשי, אך היו זמנים שבהם היו אומרים תהלים בשופי, ואז היו מוסיפים גם השיעור תהלים כפי שנחלק לימי השבוע, ובהתאם לכך היתה גם אמירת הפסוק "פדה בשלום נפשי" בי"ט כסלו שחל ביום השלישי בשבוע.

וכן שיעור תניא — כפי שבעל השמחה והגאולה חילק את ספר התניא לימות השנה, הן לשנה פשוטה והן לשנה מעוברת, כך, שבמשך השנה יסיימו פעם אחת את כל ספר התניא על כל חלקיו.

וכל זה — בהוספה על כל שאר השיעורים בנגלה ובחסידות שיש לכאור"א לפום שיעורא דילי'.

נג. וכאן המקום להתעכב על ענין הקשור עם שיעורי החומש של

237) אג"ק שלו ח"א ע' צח ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום יום" יט כסלו).

238) תהלים נה, יט.

239) במאמר ד"ה תפלה למשה בתחלתו (לעיל ע' ...).

240) תהלים מזמור צ.

241) אג"ק שלו ח"ג ע' תעג ואילך. וש"נ.

233) ראה סה"ש תרצ"ו ס"ע 145. וראה גם אג"ק שלו ח"ד ע' רסה.

234) ראה גם שיחת י"ב תמוז תשכ"ה ס"ל (תו"מ חמ"ד ע' 100). וש"נ.

235) ראה סה"מ תש"ח ע' 264 בהערה. סה"ש תרפ"ז ע' 116.

236) ראה גם תו"מ חכ"ג ע' 68. וש"נ.

י"ב וי"ג תמוז בקביעות שנה זו — הפרשה האחרונה בפ' בלק (השיעור די"ב תמוז), והפרשה הראשונה בפ' פינחס (השיעור די"ג תמוז) — שהענין המשותף שבהם הוא ענינו של פינחס:

בסיום הפרשה הקודמת (פ' בלק²⁴²) מסופר: "והנה איש מבני ישראל בא ויקרב .. את המדינית לעיני משה וגו'", וכדברי הגמרא במסכת סנהדרין²⁴³ — שמביא גם רש"י בפירושו על התורה²⁴⁴ — שזמרי בן סלוא טען למשה בנוגע למדינית: "זו אסורה או מותרת, ואם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך", ו"נתעלמה ממנו (ממשה) הלכה", עד שבא פינחס "ראה מעשה ונזכר הלכה, אמר לו למשה מקובלני ממך כו', א"ל קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא וכו'".

ובהמשך לזה נאמר בהתחלת פ' פינחס²⁴⁵, שבגלל פעולתו של פינחס "בקנאו את קנאתי גו'", "הנני נותן לו את בריתי שלום".

וכאן רואים איך שפירוש רש"י במקום אחד קשור עם פירושו בכמה מקומות — שאזיל לשיטתי, וקשור גם עם כמה עניני הלכה שנתבארו בגמרא ובפוסקים, ועד לדברי האחרונים — כפי שיתבאר לקמן.

נד. הביאור בענין "בת יתרו מי התירה לך" (אף שלכאורה מובן הדבר בפשטות, שהרי "משה קודם מ"ת נשא, וכשניתנה תורה כולן בני נח היו, ונכנסו לכלל מצוות והיא עמהם כו"²⁴⁶), שהטענה היתה שמשה הוא כהן, וגירות אסורה לכהן, והשקו"ט בהתירוץ ש"משה פירש מן האשה", ולשיטת רש"י בפירושו על התורה²⁴⁷, אין זו פרישה בעלמא, אלא גירושין²⁴⁸ — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס²⁴⁹ בלקו"ש חי"ח ע' 285 ואילך.

נה. ויש להוסיף ולהתעכב גם על ענין הקשור עם הפרשה די"ג

תמוז:

בפרשת היום נאמר²⁵⁰: "והיתה לו גו' ברית כהונת כולם גו' ויכפר על בני ישראל", ואיתא בספרי²⁵¹ ענין נפלא ("א' געוואלדיקער ענין") — ש"עומד ומכפר עד שיחיו המתים", והיינו, שאין זה ענין שהוצרך להיות רק בשעת מעשה החטא כדי לכפר עליו, אלא יש צורך בענין של כפרה "עד שיחיו המתים".

(248) אלא שלא רצה לגלות זאת, כיון

ש"קשין גירושין .. (ש)אפילו מזבח מוריד

עליו דמעות" (סנהדרין כב, א).

(249) בשילוב שיחת ש"פ מטו"מ שנה זו.

(250) שם, יג.

(251) ס"פ בלק.

(242) כה, ו.

(243) פב, א.

(244) עה"פ שם, ו-ז.

(245) שם, יא-יב.

(246) פרש"י סנהדרין שם.

(247) בהעלותך יב, א.

ובפשטות — הרי זה קשור עם מ"ש ביהושע²⁵² בנוגע ל"עון פעור",
 "אשר לא הטהרנו ממנו עד היום הזה", וכפי שמבאר הרג'צ'ובי²⁵³ שמכאן
 ראי' שכפרת פינחס היא פעולה נמשכת ("עד שיחיו המתים"), וטעם
 הדבר — לפי שזהו עון נמשך, ובלשון הגמרא²⁵⁴: "קשורה בו ככלב ..
 בעולם הזה .. לעולם הבא", ולכן גם הכפרה צריכה להיות נמשכת "עד
 שיחיו המתים", שאז יהי' "יום הדין הגדול", שבו יקונח החטא לגמרי.
 ולפלא, שהרג'צ'ובי אינו מביא שענין זה מפורש בדברי התוספות²⁵⁵:
 איתא בגמרא²⁵⁶: "מפני מה נקבר משה אצל בית פעור, כדי לכפר
 על מעשה פעור". ומבואר בתוס' (מ"מדרש אגדה"), שאין זה ענין שהי'
 רק בשעתו, אלא "בכל שנה ושנה בעת שחטאו ישראל בבנות מואב",
 — ולהעיר בדרך אגב, שמכאן ראי' נוספת להענין ד"הימים האלה
 נזכרים ונעשים"⁹⁸, שכאשר "נזכרים" גם לאחר שיעברו כמה שנים, אזי
 "נעשים". בדרך כלל מביאים ענין זה מכתבי האריז"ל⁹⁹, ומביאים רמז
 לדבר מדברי המשנה במסכת גיטין²⁵⁷; וענין זה מוכח גם מדברי התוס'
 הנ"ל, ש"בכל שנה ושנה בעת כו" —
 "בית פעור עולה למעלה כדי לקטרג ולהזכיר עון, וכשהוא רואה
 קברו של משה חוזר ושוקע, שמשה רבינו שקעו בקרקע עד חוטמו, וכל
 שעה שעולה, חוזר ונשקע למקום ששקעו משה רבינו".
 ומכאן רואים שזהו ענין נמשך, שלכן מתחדש הקטרוג בכל שנה ושנה,
 ויש צורך בענין של זכות וכפרה על זה; וכשם שבפעם הראשונה היתה
 ההתחלה ע"י משה, שאמר לפינחס "קריינא דאיגרתא איהו להוי פרוונקא",
 ואח"כ נעשה הענין בפועל ע"י פינחס — כן הוא בכל שנה ושנה, ש"נשקע
 למקום ששקעו משה רבינו", ונעשית הכפרה ע"י פינחס "עד שיחיו המתים".
 נו. והענין בזה — שלעת"ל יקויים היעוד "את רוח הטומאה
 אעביר מן הארץ"²⁵⁸, ואז "יחיו המתים", היינו, שיתבטל כל ענין המיתה,
 "ומחה ה' דמעה מעל כל פנים"²⁵⁹ (כידוע אריכות הדברים בזה²⁶⁰) —
 כיון שיתבטל "רוח הטומאה", שהוא מקור המיתה, ויקויים מ"ש²⁶¹ "מחי'
 חיים יתן לך חיים", שיומשך ממקור החיים לנשמה בגוף למטה.

(257) ספ"ג.

(258) זכרי' יג, ב.

(259) ישעי' כה, ח.

(260) ראה גם ד"ה בלע המות לנצח

תשכ"ה (תו"מ חמ"ד ע' 146 ואילך). ושי"נ.

(261) יומא עא, א.

(252) כב, יז.

(253) עה"ת פרשתנו עה"פ, ולסנהדרין שם,

ב.

(254) סוטה ג, ב.

(255) ראה גם לקו"ש חיי"ח ע' 347 הערה

(256) סוטה יד, א.

ומעין זה נעשה אצל כאו"א ע"י לימוד התורה — כידוע מאמר רבינו הזקן (כפי שסופר כמ"פ ע"י רבינו נשיאנו²⁶²) בענין "זוטרא דבכו מחי מתים"²⁶³, שע"י לימוד התורה בכחו של כאו"א מישראל להחיות את השכל הקר כמת, ולכן נקרא "מחי מתים", ועד שאין ענין יוצא מידי פשוטו — תחיית המתים כפשוטה.

וענין זה קשור גם עם המדובר ביום הש"ק, בהתוועדות י"ב תמוז²⁶⁴, ש"נתכרכמו פניו של משה" בשמעו אודות "טומאת מת", ואמר "במה תהא טהרתו"²⁶⁵, עד שאמר לו הקב"ה שישנו הענין דפרה אדומה.

וכן הוא בנוגע לכללות ענין הגלות:

ענין הגלות — שהו"ע של כפרה, כדאיא בגמרא במסכת מכות²⁶⁶ (והובא בתוס'²⁶⁷) — הוא בדוגמת עונש מיתה, וכפי שהאריך בזה בספר החינוך²⁶⁸.

ועז"נ²⁶⁹ "ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר לא עלי' עול" — כדאיא במדרש²⁷⁰ שקאי על ד' הגלויות: "פרה זו מצרים — עגלה יפיפי' מצרים"²⁷¹, אדומה זו בבל — אנת הוא רישא דדהבא²⁷², תמימה זו מדי (שעל ידם הי' בנין ביהמ"ק) .. אשר לא עלה עלי' עול זו אדום", וזהו "ויקחו אליך פרה גו'" — שלוקחים את כל הגלויות ומביאים אותם אל משה, "גואל ראשון" שהוא גם "גואל אחרון"²⁷³, ה"גואל" מכל גלות וגלות, ועל ידו נעשית שריפת הגלות — כסיום דברי המדרש: "ושרף את הפרה — ויהיבת ליקידת אשתא"²⁷⁴,

ובאופן שעוד לפני השריפה הרי זה כבר ברשותו של משה — כהפירוש הפשוט במ"ש "ויקחו אליך", ועד ש"נקראת על שמך"²⁷⁵, ורק לאח"ז נעשית שריפת הפרה.

נז. וכל זה תלוי במעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות — שע"י הניצוץ משה שבכל אחד מישראל (שמצד זה נעשה אצלו ענין היראה

262	ראה סה"ש תרצ"ז ע' 195. אג"ק
263	אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ס"ע שטו. ח"ה ס"ע
264	שעא (נעתק ב"היום יום" יא סיון).
265	ע"ז יו"ד, ב. וראה סה"ש תש"ג ע' 99.
266	264
267	במדב"ר פי"ט, ד. תנחומא חוקת ו.
268	266
269	ב, ב.
270	267
271	שם יא, סע"ב.
272	268
273	מצוה תי.
274	
275	

"מילתא זוטרתית"²⁷⁴, יש בכחו לשרוף את הגלות שבו, ועי"ז לקרב את שריפת הגלות הכללית.

ובפשטות — וכאמור לעיל (ס"א) שאין לשכוח על העיקר — להוסיף בלימוד התורה, נגלה ופנימיות, ובהידור בקיום המצוות, שעיי"ז מבטלים את סיבת הגלות — "מפני חטאינו", ובדרך ממילא בטל המסובב — "גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו", וממשיכים למטה מעשרה טפחים את ביהמ"ק השלישי ואת הגאולה האמיתית והשלימה, ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, ובעגלא דידן.

* * *

נח. בימי י"ב-י"ג תמוז נהוג גם לערוך "מגבית" עבור המוסדות שנקראים ע"ש בעל השמחה והגאולה — "אהלי יוסף יצחק ליובאָוויטש"²⁷⁶. ובודאי יתן כל אחד כפי נדבת לבו הטהור, ללא מדידות והגבלות. ואלו הרוצים — יציינו גם שמם בצירוף שם אמם, כדי להזכירם על הציון של בעל השמחה, לכל המצטרך להם, ועד ל"ברית . . . עולם"²⁵⁰ של "פינחס זה אליהו"²⁷⁷, שהוא ה"מבשר טוב"²⁷⁸ — ביאת משיח צדקנו, כמדובר, בקרוב ממש.

* * *

נט. דובר כמ"פ²⁷⁹, שבנוגע ל"חיים", לא שייך שיהי' ענין של הפסק, ח"ו, ואח"כ יתחיל עוה"פ מחדש.

— ענין שאינו עיקר, אלא רק טפל ומצטרף, יתכן שיהי' בו הפסק, ואח"כ יתחיל עוד הפעם, כיון שעיקר הדבר נשאר שלם, ומה שנשתנה הי' רק פרט או דבר טפל שבו; אבל לא שייך לומר שהעיקר יתבטל ואח"כ יתחיל עוה"פ, כיון שאז אין מי שיתחיל, מאחר שהעיקר נתבטל. וכמו"כ בענין החיים, שזהו ענין עיקרי — אם יהי' בו הפסק ח"ו, אזי יהי' צורך ב"מחיי חיים"²⁶¹ שיחדש עוה"פ את ענין החיים מלכתחילה, שזהו רק בכחו של מי ש"מפתח החיים" נמצא בידו²⁸⁰.

ומזה מובן גם בנוגע לענין התומ"צ — שכיון ש"הם חיינו ואורך ימינו", לא שייך לומר שיהי' בזה הפסק ח"ו.

(276) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד סנ"ו (תו"מ חנ"ג ע' 248). וש"נ.
 (277) תיב"ע וארא ו, יח. פדרר"א פמ"ז.
 זהו ח"ב קצ, סע"א. ח"ג (רע"מ פינחס) רטו, א. יל"ש ר"פ פינחס. פרש"י ב"מ קיד, ב (ד"ה לאו מר כהן). רלב"ג מלכיס"א יז, א.
 (278) ישעי' נב, ז. וראה פרש"י בחוקותי כו, מב. רמב"ם הל' מלכים פי"ב ה"ב. ועוד.
 (279) ראה תו"מ חכ"ט ריש ע' 66. וש"נ.
 (280) ראה תענית ב, סע"א. וש"נ.

ופירוש הדבר:

אע"פ שיש זמנים ביום שבהם לא עוסקים בלימוד התורה — הרי זה באופן שלימוד התורה שלפנ"ז הוא באופן של פעולה נמשכת (כלשון הרגצ'ובי) גם על הרגעים והשעות שלאח"ז.

וזהו גם פשוט הענין במשמעות דברי הגמרא במסכת מנחות²⁸¹, שגם מי שלומד "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית" ה"ה מקיים (לא רק מצות לימוד התורה סתם, אלא גם) הציווי "והגית²⁸² בו יומם ולילה": הפירוש הפשוט שרוצים לומר בזה הוא — שהלימוד ד"פרק אחד שחרית" הוא "יומם", והלימוד ד"פרק אחד ערבית" הוא "לילה". אבל הפירוש במ"ש "והגית בה יומם ולילה" הוא — לא רק פעם אחת ביום ופעם אחת בלילה, אלא שהלימוד יהי' ללא הפסק.

ועכצ"ל שזהו באופן של "פעולה נמשכת" — שכאשר מסיים הלימוד ד"פרק אחד שחרית", וע"פ תורה אינו מחוייב ללמוד יותר, אין זה בגלל שלאח"ז ישנן שעות שבהן אין לימוד התורה, אלא זהו בגלל שלימודו בתורה בהתחלת היום נמשך אח"כ על כל היום, עד ל"ערב", שאז לומד "פרק אחד ערבית".

וע"ד שמצינו הענין ד"פעולה נמשכת" בכמה ענינים בתורה, וכאמור לעיל (סנ"ה) בנוגע לפעולת פינחס, שהיתה לפני ריבוי שנים, שהיא מכפרת מידי יום ביום, "עד שיחיו המתים".

ס. ומזה מובן גם בנוגע לסיום שנת הלימודים בישיבות וכיו"ב — שזהו רק סיום "שנת לימודים", אבל בענין ה"לימודים", לא שייך הפסק. ואדרבה — כמדובר כמ"פ²⁸³, שכיון שבסיום שנת הלימודים אין ענין ה"סדרים" שמודד ומגביל כו', ואלו שמצד גילם מכריחים אותם עדיין ללמוד לימודי-חול בעל-כרחם, נפטרים (בסיום שנת הלימודים) מלימודי חול — אזי צריכים להוסיף בלימוד התורה יותר מאשר במשך הזמנים שישנם גם לימודי חול, או במשך הזמנים שמצד סדרי הישיבה סוגרים את דלת הישיבה, ובמילא צריך לצאת מהישיבה.

וזהו גם תוספת ביאור בהסדר שהנהיג רבינו, בעל השמחה והגאולה²⁸⁴, שבכוא הזמן שע"פ הלוח מסתיימת שנת הלימודים, יוסיפו הבחורים בהפצת התורה והיהדות — לא רק במקומם הם, אלא גם לחפש מקומות שבהם יכולים להוסיף בהחשק ובהשייכות ללימוד התורה

281) צט, ב. ואילך (תו"מ ח"מ ע' 220 ואילך). וש"נ.
 282) יהושע א, ח. (284) ראה גם שיחת י"ב תמוז תשכ"ה.
 283) ראה גם שיחת י"ב תמוז תשכ"ד סכ"ח (תו"מ חמ"ד ע' 98). וש"נ.

וקיום המצוות, שזהו ענין ה"שליחות" שנוסעים ה"שלוחים" בחדשי הקיץ, כל אחד לפום שיעורא דילי, שמסוגל לכך.

וכמדובר כמ"פ, שכללות השליחות ענינה הוא "חיזוק היהדות" — לדבר אודות יהדות, ו"המעשה הוא העיקר" — אודות קיום מצוות מעשיות. וע"פ המדובר לעיל (ס"ה ואילך) אודות סדר הדברים באגרת הקודש של בעל השמחה והגאולה, ש"חיזוק התורה" בא לפני "חיזוק היהדות" — צריך כל אחד מהם לפעול הענין ד"חיזוק התורה", עי"ז ש"יקח" עמו ענינים בתורה, בנגלה ובחסידות, וה"פתיחה" וה"כניסה" ו"כיבוש" המקום שיגיע אליו, יתחיל בכך שישמעו ממנו ענין ("א וואָרט") בנגלה וענין ("א וואָרט") בחסידות, חדור בהתלהבות אור וחיות, כפי שהתורה מכילה, וכפי שצריכה לבוא לידי ביטוי הן לעצמו, ועאכו"כ במקום חדש שבו צריך לפרוץ ("דורכברעכן") את הענינים שעד עתה העלימו על עניני יהדות, תורה ומצוות.

סא. וכמדובר כמ"פ²⁸⁵ שכן הוא גם בנוגע לזמן שבו שולחים את הילדים ל"מחנה-קיץ" ("קעמפ"):

שלא כדעת הטועים, שעושים זאת כדי למעט בטירחא של הילדים בלימוד התורה וקיום המצוות, אלא אדרבה:

כאשר הילד נמצא בעיר, ובמשך כמה שעות ביום נמצא בישיבה ותלמוד-תורה וכיו"ב, אזי ישנה השפעה אחת שמקבל בהיותו בישיבה ותלמוד-תורה, ולאחרי כן, כשיוצא לרחוב, יש לו השפעה שאינה בכיוון זה, ולפעמים — גם בכיוון הפכי.

ועד כדי כך, שלעת-עתה ישנם מקרים ספורים שגם ה"בית" משפיע בכיוון הפכי, להיפך ממה ששומע בישיבה וב"חדר", ולכאורה אין עצה לדבר, כיון שהולך בכל יום לביתו לאכול ולישון.

ובזה יש מעלה יתירה בזמני הקיץ, כאשר הילד נמצא ב"מחנה-קיץ" — שבמשך כל כ"ד שעות המעת-לעת נמצא באותה סביבה, ללא השפעת ה"חוץ", הרחוב, וכל ענין המנגד, כיון שבמשך כל הזמן נמצא הוא ברשותם ובאחריותם — והרי זה מזכותם וחובתם — של המדריכים והמדריכות ושל הנהלת ה"מחנה קיץ",

ועליהם לנצל את השבועות האלו שהילדים ניתנים לרשותם לגמרי, ולפעול שהילדים או הילדות יהיו "נרות להאיר"⁹⁵ — שבחזרתם העירה, לאחר זמן הקיץ, יאירו (לא רק את הבית, ולא רק את הרחוב, אלא) אפילו

285) ראה גם שיחת י"ב תמוז תשכ"ד סל"ג (תו"מ ח"מ ע' 224). וש"נ.

בישיבה, ב"חדר" ובתלמוד-תורה שבו לומדים, שהוא אכן מוסד קדוש, ולומדים בו על טהרת הקודש, אבל בעניני קדושה אין סוף, להיותם קשורים ונלקחים מהקב"ה שהוא אין-סופי, כך, שיכולים תמיד להוסיף באור וחיית, והם (הילדים) יהיו השלוחים של הקב"ה — ע"י השפעת המדריכים והמדריכות וההנהלה — שעל ידם יתוסף ב"נר מצוה ותורה אור"¹²⁰ בבית-הכנסת ובבית-המדרש, בביתם כפשוטו, ועד שיגיע גם ב"חוצה".

סב. וכמדובר כמ"פ²⁸⁶ אודות גודל האחריות והזכות בזה שניתנה לאמהות:

ישנם אבות שאינם מתמצאים כ"כ בכל הקשור ל"מחנות קיץ" — לאיזה "מחנה קיץ" כדאי לשלוח את הילדים, ואינם בקיאים כ"כ באופן ההנהגה ב"מחנה קיץ".

ובהקדמה — שבכמה מחנות צריכים לדרוש מההנהלה ומהמדריכים, שבמקום ריבוי ההשתדלות בנוגע לאכילה ושתי' כפשוטם של הילדים, ישתדלו ב"אכילה ושתי'" ד"לכו לחמו בלחמי"²⁸⁷, שזהו ענין התורה ומצוותי²⁸⁸.

ובעיקר — מתיראים הנהלות המחנות מפני האמהות: מה תאמר האמא אם זמן לימודו של הילד יתארך בעוד חצי שעה, ובמילא יחסר לו בזמני הטיוול והמשחק וכו'!...

ובכן: יש מספיק עבור אכילה ושתי', שינה וטיול וכו', הנחוצים לבריאות הגוף ולהבראת הגוף, שיהי' "בריא ושלם", כפסק הרמב"ם²⁸⁹, וביחד עם זה, ישאר זמן רב ללימוד התורה, ועד לאופן של לימוד המביא לידי מעשה — קיום המצוות בהידור.

ותבוא עליהם ברכה — על כל האמהות שיציעו וידרשו ויתבעו אצל ההנהלה של כל "מחנה-קיץ", ובפרט בנוגע ל"מחנה" שבו נמצאים בנה או בתה, להשתדל ביתר שאת וביתר עוז בחיזוק היהדות של כל אחד ואחת מהם, ע"י הנהגה מתאימה ולימודים מתאימים, וכל הענינים בהתאם לזה. ועד — כמדובר לעיל — שהילדים יביאו עמהם בריאות וברכה וישועה והצלחה להוריהם, כאשר יחזרו מה"מחנות-קיץ" באופן ש"כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך הוי"²⁹⁰.

* * *

(289) הלי' דעות רפ"ד.

(290) ישעי' סא, ט.

(286) ראה גם

(287) משלי ט, ה.

(288) ראה קה"ר פ"ב, כד. וש"נ.

הוספה

בי"ה. ז' שבט תשי"ז
ברוקלין

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ צנמ"ס כו'
מוהרש"י שי'

שלום וברכה!

לאחרי ההפסק, נעם לי לקבל מכתבו מז"ך טבת, וכן לקרות בו אשר התרפא בחמי טבריא, ויה"ר שיהי' לרפואה ולתוספת בבריאות על כל הימים הבע"ל. במ"ש בשולי המכתב באמירת אבינו מלכנו לת"צ והנוסחא שלו – בטח שמע אשר מראש לא היו אנ"ש נוהגים בזה, וכפי ששמעתי מחסידים מבססים היו זה במה שבסידור רבנו הזקן לא הוסיף התיבות בת"צ אומרים כו' (אף שבחצי-עגול באה התיבה ברך) אבל שמעתי בפירוש מכ"ק מו"ח אדמו"ר בשם אביו כ"ק אדמו"ר שצריך לאומרו. וכן ציין בהסידור דשנת תרע"ח רוטטוב שבת"צ אומרים זכרנו. וכן מצאתי באיזה סידורים זכרנו לחיים טובים וכו'. אף שלא בנוסח אר"י. ובנוסח זה נוהג אני לומר. וטעמי מפני שהביטוי "זכרנו בספר" אינו עולה יפה כי בספרים שייך כו"ח.

בשאלתו למה לא נזכר בסידור נוסח חב"ד אמירת אי"מ לת"צ – הנה כמה ענינים כאלו ישנם, ומהם הוראות הנוגעות בתפלת יום יום, ובכ"ז לא

מצילום האגרת.

מוהרש"י: זיין, ירושת"ו. אגרות נוספות אליו – אג"ק ח"ל אגרת יא'תקטז, ובהנסמן בהערות שם.

באמירת אבינו מלכנו לת"צ [=לתענית צבור].. מראש לא היו אנ"ש נוהגים בזה: ראה אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א אגרת יד (ע' יח): "שמעתי מאיש מהימן ששמע מהישיב ר' בנימין חיים שי' מלאדי (שזוכר כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה והי' בן שבע בעת הסתלקותו) שהוא יודע ברור שבבהכנ"ס של כ"ק אדמו"ר לא הי' אומרים סליחות ולא אבינו מלכנו (בנוסח הארוך) ביום תענית צבור". וראה גם רשימות הרב"ש (קה"ת, תשס"א) ע' פה. אוצר מנהגי חב"ד תשרי ע' קסג ואילך. שבסידור.. לא הוסיף התיבות בת"צ.. ברך) אבל שמעתי בפירוש.. שצריך לאומרו: הכוונה בזה ל"אבינו מלכנו חדש (ברך) עלינו שנה טובה" – ש"אף שבסידור אדה"ז לא צויין בנוסח אי"מ זה "בת"צ ברך", ולכן יש מאנ"ש שלא נהגו לאמרו בת"צ – בפירוש הורה כ"ק מו"ח אדמו"ר לאמרו. ובסידור שהו"ל כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בראסטוב הוסיפו ציון זה באבינו מלכנו" (ספר המנהגים ע' 45 הערה *4).

שבת"צ אומרים זכרנו: הכוונה בזה לחמשת ה"אבינו מלכנו" שבעשי"ת אומרים בהם "כתבנו (חתמנו)".

ובנוסח זה נוהג אני לומר: כלומר, בנוסח "זכרנו לחיים טובים כו'" (ולא – "זכרנו בספר כו"). וטעמי מפני שהביטוי "זכרנו בספר" אינו עולה יפה כו': נעתק בספר המנהגים שם הערה ד"ה "בנוסח.. טובים וכו'". וראה גם אג"ק ח"ב אגרת רמג (ס"ב). "הגהות לסידור רבנו הזקן" (קה"ת, תשס"ז) ס"ע יד, ובהנסמן שם.
כו"ח: = כתיבה וחתמה.

פורסמו עד עתה. ורק בשנים האחרונות בררתי כמה מהם אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר בתוספת שאלה אם זוהי הנהגה גם לרבים, ואלה שנוגעות לרבים השתדלתי לפרסמם כפי יכולתי במכתבים, בלוח היום יום וקונטרסים וכו'. הטעם לאי פרסומם עד עתה — שאלתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר ולא נענית. ואף שבכמה משיחותיו הקי' אומר שרק עתה בא הזמן לגילוי ענין פלוני וסיפור פלוני, מובן שאין מתקבל זה כ"כ בהנוגע להנהגות התפלה, לנוסח התפלה וכיו"ב.

ד"ג, בסידור שנדפס ברוסטוב נכתב זכרנו בספר, אבל חוששני שזה השאירו ממאטריץ שממנו הדפיסו סידור זה מהעדר שימת לב המדפיס לשאול גם ע"ד זה מכ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע. וכן קרה בסי' תהלת ה'.

בודאי יתועדו ביום ההילולא ובקבלת החלטות מתאימות לרצון בעל ההילולא, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר דרש מכאו"א בתכ"י, ויהי רצון שתהיי בהצלחה

בברכה לבריאות ולבשו"ט

מ. שניאורסאהן

בסידור שנדפס ברוסטוב נכתב זכרנו בספר, אבל חוששני כו': להעיר ממ"ש ר"י לנדא ברשימותיו — קובץ יגדיל תורה נ"י. חוברת נח ע' קלז. ירושת"ו חוברת ה ע' 88. אוצר מנהגי חב"ד שם ע' קסד.
וכן קרה בסי' תהלת ה': ראה "הגהות לסדור רבנו הזקן" שם (ע' נט).

לעילוי נשמת

מרת בת-שבע ע"ה קלמנסון

בהרה"ח ר' יחיאל הי"ד

נפטרה ליל ש"ק פי בלק, ז' תמוז ה'תשע"ד

ת. נ. צ. ב. ה.

נדפס לקראת יום השלשים ז' מנחם-אב

על ידי ולזכות משפחתה

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות